

دمقالی لیکونکی : ایریک والبرگ (Eric Walberg).
منبع او دخپریدو نیته : کونتر پونچ «۲۰۱۳-۵-۱۳».
ژباړونکی : پوهندوی دوکتور سیدحسام «مل» .

پاکستان : نوی صفحی ته راخرخید نه ؟

Pakistan: Turning Over New Leaf ?

دپاکستان ټول ټاکنی دسیمی په سیاسی جغرافیه کی دیوی اتصالی پریکړنی یا دیو چل لاره اهمیت غوره کړی اوداپه داسی یو وضع اوحالت کی دا ټولټاکنی تر سره شوه کوم چی دپاکستان ډیری خلکو دامریکی دمتحده ایالاتود «تروریستانو سره په جگړه» کی دامریکی سره سخت مخالف دی او داځکه چی امریکایان د پاکستان د خاوری په دننه کی بی له دی چی د پاکستان حاکمیت ته درناوی وکړی د تروویستانو سره جنگیری . نو ددی حالاتو په نظر کی نیولوسره دپاکستان نوی لمړی وزیر دا دنده لری چی خپل هیواد له دی حالت څخه وباسی او نوی ډایریکشن یا لوری ته مخه ورکړی ، آیا هغه دغه ماموریت سرته رسولی شي ؟

نواز شریف د پولاد نامتو هسمنی خاوند دپاکستان دهیواد څلورم ډډا « پانگوال » د جنرال ضیا والحق تحت الحمايه « ترساتنی » په کال « ۱۹۹۹ » کی دیوی نظامی کودتا په ترڅ کی نسکور په تلپا تی بند سره محکوم ، سعودی عرب ته تبعید دیدل او دهغه دمسلم لیگ- نواز گوند (PMI_N) په اوسنی ټولټا کنه کی کافی څوکی ترلاسه کړ کوم چی هغه ته داسی بری په نصیب شو چی د عمران خان پاکستاني کریکت باز تحریک انصاف گوند (PTI) اویا د پاکستان دبوټو دکورنی دخلکو گوند (PPP) سره د ایتلاف ضرورت له مینځه اوچت کړل یعنی د پاکستان دخلکو دگوند سره کوم چی هغه گوند تر تیری هفتی پوری په پاکستان کی د لمړی ځل د پاره دیو غیر نظامی دولت د پوره مودی ماموریت ترسره کړ ، دټول ټاکنی په وخت کی سره له یولر خشونت او زورزیاتی مخکی له نظرسنجی څخه تقریباً (۴۰) نفر خپل ژوند دلاسه ورکړل مگر بیا هم تر « ۶۰٪ » خلکو خپل رای په دغه ټولټاکنه کی وکارول .

په سر کی د شریف بریا - عمران خان اوپاکستان هغه پنومنون یا پیبینی دی چی دسری نظر ځان ته را جلیوی اما دبلې خوا څخه دنری دروانو حالاتو په نظر کی نیولو سره کوم چی پیبینی یو دبل سره لکه د ځنځیر دحلقی په څیر اړین دی نو دهمدی دلیل په نظر کی نیولو سره غربیان هم یو با ثبات پاکستان ته ضرورت لری . اما له هغه ځا په چی نواز شریف ددریم ځل د پاره په پاکستان کی دلمړی وزیر ددندی مسولیت پرغاړه

اخلی (۱۹۹۰-۱۹۹۳ او ۱۹۹۷-۱۹۹۹) دا ځل دهغه د سفر بکسونه اويا دهغه پيټي ډير دروند دی یعنی چي : دهغه مينه دنیولبيرال په لور - ټيټ او کمزوری اقتصاد - دهغه نژدی او دوستا نه اړیکی د سعودی عرب سره - دهغه د فرمانبرداري اود دوستا نه غوښتنی اړیکی د مرکزی اسيا له جمهوریتونو سره (په منطقه کی دهغه د تیر رژیم دغوښتنی طرح دمنطقی د سرگردگی د تر لاسه کولو د بیا له سره ستییدل) او په لور آواز سره دافتخار علی جودری څخه ملاتړ اودهغی بیا گمارل د پاکستان د قاضی القضاات په دنده کی (کوم چی په کال ۱۹۹۷ کی د پرویز مشرف له خوا له دندی گوښه شوی وه) نواز شریف همدارنگه د پاکستان د لوی څارنوال سجاد علی له دندی څخه دگوښه کیدو له هغه تهدید آمیز پریکړی څخه کوم چی په کال (۱۹۷۷) تر سره شو بی خبر نه دی ، نواز شریف همدارنگه وشو کړی چی دخپل ماموریت په موده کی (۱۹۹۷) پاکستان د هستوی نری په ټولگی شامل کړی، همدا نواز شریف وه چی دخپل ماموریت په وخت کی د پاکستان په اردو کی ډیر زیات نژدی دوستان درلود اودا خپله شریف وه چی پرویز مشرف یی دپاکستان په اردو کی د لوی درستیز په دنده وگمارل چی بیا وروسته همدغه مشرف وه چی د نواز شریف سره خیانت وکړ.

اوس گورو چی د چای په پانه کی فال (ځنی خلک راتلونکی واقعات د چای په پانو اويا لکه د ترکیی د خلکو په شان د قهوی په تش کړو پیالو کی وړاند وینه کوی ..ژباړونکی) **مونږ ته څه وایي** : یوهم داچی پرویز مشرف له دی نه چی نواز شریف له وطن څخه لری په جلا وطنی کی تر څارنی لاندی نیولی وه دا ډیر بنه وای چی اسلام آباد ته نژدی دهغه دکور په دروازه کی یو لوی قلف « قفل » اچولی وه لکه هسی چی اوس خپله پخپل کور کی نظر بند دي ، اویا پاکستانیا نو ته دا ډیر بنه وای چی د بین المللی وجهی صندوق (IMF) ریاضت ایستلای وای او د متحده ایالاتو ستراتیژیستان یا امریکایی پیژندونکی ماهران هڅه کړای وای چی دامریکی سره پخپل اړیکو یو څه سوړوالی راوستی وای یا داچی د شریف ورور شهباز دپنجاب دصوبی مشر د متحده ایالاتو دبین المللی د کمکونو ټول پروژی (USAID) په پنجاب کی په دی پلمی سره چی دامریکی د بی پیلوتی الوتکی د بمب اچولو له امله بی گناه غیر نظامیان وژل کیری (دکال ۲۰۰۴ څخه لاتراوسه تقریباً ۳۰۰۰ خلک وژل شوی دی) کنگل کړای وای حال داچی مونږ هیڅکله نه باید دا باور وکړو چی شریف دامریکی کلنی دوه بیلونه ډالر کمکی پیسی چی پاکستان ته ورکول کیری هغه په خطر کی واچوی اويا دهغه څخه صرف نظر وکړی .

مونږ دلته د شریف د ورور شهباز څخه یا دونه وکړ ، هغه لا څه چی د نواز شریف ځوی حمزه د پاکستان د ملی اسامبلی غړی د نواز شریف لور مریم د مسلم لیگ نواز د گوند مشر ه په پاکستان کی سیاست اوس فامیلی بنه غوره کړی دی ، لکه

هغسی چی د بوتو کورنی په دی شان او یا په هغه شان له ځواکه ولو ید لی او یا رسوا شوی دی بیله خبره دی څومگر نواز شریف بیا د بینظیر بوتو دورور سره ډیر نژدی دوستانه اود ملگرتیا اړیکې لری نوپه دی وجهه ویلی شو چی ددی کورنیو تر مینځ چندان د خوشحالی فضا سره له دی ډول اړیکو نه تر سترگو کیری بلکه هریو دهغو په دی لټه کی دی چی څرنګه د خپل فساد پر مخ برغولی کیردی او په چلول سره ځان خلکو ته پاک وښی.

ددی پورتنیو یادونو څخه ایا بیا هم کوم هیله تر سترگو کیری چی

دغه هیواد نوی لور یا دایریشن ته مخه کړی؟ په هر صورت نواز شریف خپل ځان د چاپیریال د ژوند له دوستانو او پلویانو څخه شمیری لکه هغسی چی هغه په کال «۱۹۹۹» کی د ژوند د چاپیریال د ساتنی اجنسی را مینځ ته کړ. نواز اسلام ته کوم چی د شریعت یو حقوقی او مدنی سیستم دی ځان ژمن بولی او په دی باور دی چی داسلام سنتی پر اجتماعی عدالت باندی ولاړ دی او هغه څه چی دی په وسه کی لری د خپل دین د لارښوونو دپاره به زیات زیار اوباسی. همدارنګه شریف غواری چی خپل مناسبات دهند سره ښه وساتی اود لاهورد کال «۱۹۹۹» دګډی اعلامی مندرجات کوم چی په هغه کی د کشمیر د کراچل په لانجه کی د جنګ د کمزور کیدو غوښتنه شوی وه و منی او هغه ددواړو هیوادونو تر مینځ د اړیکو دلا ښه کیدو دیو لارښود په ښه و منی .

لاکن دلته باید دکوم حیرانونکی شیبی په انتظار کی پاتی نشو او هغه داچی نواز شریف په واقعیت کی په ښکاره ښه د پاکستان د غم لړلی تاریخ بی له دی چی هغه دپاکستان د چوکی په سر کی کینینی یو منل شوی تاریخی میراث خور دی او له هغه مودی څخه چی دهند نیم قاره په کال «۱۹۴۷» کی د انگلیس دامپراتوری له وتلو څخه پرمخ نسکور او تقسیم یا پارٹیشن شوی له هماغه وخته څخه لاتر اوسه پاکستانی سیاست په ډیر بحرانی ښی سره د نظا میا نوترتسلط لاندی پریوتی دی . اود اوضاع پخپله داسی یو احساس مینځ ته راوړی چی پاکستانی مسلمانان د مختلفو مذهبی طریقو سره سره په یوه ګډه او مخلوط شوی دسنی او شیعہ تجمع په ښه سره ژوند وکړی چی په هغه کی ډیری خلکو احمدیان ، بهیان اونوری مذهبی ډلی دی کوم چی د دغی مذهبی طریقو پلویان په ډیر متشنج او تبجن فضا کی سره ژوند کوی کوم چی د دی وضع د مینځه وړلو دپاره یو قوی نورمال او جوړونکی لاس ته ضرورت لیدل کیری .

دیادونی بل مهم مطلب دادی چی پاکستان دنورو مختلفو اسلامی هیوادونو څخه هیڅ کوم تفاوت اوتوپیر نه لری اولکه د نورو اسلامی هیوادونو په ښه په تاریخی لحاظ سره خپل استبدادی ونډه په ټولنه کی له پاس څخه تر لاندی ترسره کړی اود مجبوریت له مخی دغرب مدرنیټی بی منلی کوم چی د پانګوالی دنظام اقتصادی تحمیلی سیستم ته

غاره ایبني هغه سیستم چي داسلامی نړی د زوراکو دولتی مختلفو نظامونوپه سرکردگی باندی په ټولنه کی په کار اچول شوی دی یعنی دمختلفو دولتی سیستمونه ترولکی لاندی لکه : پادشاهی - نظامی دیکتاتوری - استعماری اداره - نوی استعماری «مستقل» اداره کوم چي ددی ډول نظامونوڅخه کولای شو د بیلگی په بڼه له ترکیبی - مصر - اردن - مراکو - ایران - اندونیزیا او مالیزیا څخه نوم واخلو اوهمدارنگه سعودی عرب اودخلیچ هیوادونه اودولتونه په استثنای بنی سره چي یوډول مطلقه ادراي نظامونه دی چي باید دلته په ذکر ورسوو.

باید دلته یاده شی او هغه داچي دپاکستان اود ترکیبی دولتی سیستمونه سره ډیر ورتوالی لری یعنی داچي په دغه دوه ذکرشوی هیوادونو کی دولتی نظامونه په پر له پسې ډول سره د نظامی کودتاگانو په پایله کی رامینځ ته شوی مثلاً په پاکستان کی په کال «۱۹۷۷» او په ترکیه کی په کال «۱۹۸۰» کی له دی ډول نظامی کودتاگانو څخه کولای شو چي نوم واخلو یعنی دا هغسی کودتاگان وه کوم چي د ټولنی د پرمختگ مخه نیولی اوزیاتر د اسلام اودمذهبی فعالیتونو دلا ودی اود پرمختگ دپاره ترسره شوی دی او تل دامریکی د متحده ایالاتو په مرسته اوکمک سره دا ډول کودتاگانی ته زمینه مساعده شوی خصوصاً په پاکستان کی دهمدی ډول نظامی دولت تر څارنی لاندی یوه ډله د مجاهدینو په نامه دامریکی په مالی مرسته اودپاکستان په مد یریت سره رامینځ ته شول چي د پخوانی شوروی اتحاد په وړاندی دسپری جگری په دوران کی سره وجنگیری .

د پاکستان سا مراچی خپسه «کابوس» دمصر له استعماری کابوس څخه داستقلال د لاسته راوړلوپه وخت کی وروسته ددوهمی نړیوال جگری څخه سره زیات توفیر درلود او هغه داچي په پاکستان کی وروسته دهنددنیمی قاری دویش څخه خلکوته اجازه ورنکړل شول چي هغوی پخپله خوبه په قومی او مذهبی بنیا دونو باندی ولاړ یو اسلامی ډول یا د اسلامی اخوانیت په څیر سازمانونه جوړ کړی چي خلکو دیوی اسلامی سازمان دیو عدالت پسند کرنلاری په درلودوسره دهغه په شاوخوا کی سره را غونډ شی اویا سره اتفاق وکړی . د مصر د کودتا هد ف داخوان المسلمین د قدرت قبضه کول وه کوم چي په کال «۱۹۵۲» په مصر کی ترسره شو کوم چي له هر پلوه نظر د پاکستان اود ترکیبی دنظامی سیستمونو په پرتله په هر ډول ټولټاکنو کی برونکی وه او له همدی امله په مصر کی ولسپال جمال عبدالناصر کوم چي هغه د سوسیالیستی نظریاتو لرونکی اود امپریالیزم پرضد یو سرشناس شخصیت وه غوښتل چي په منطقه کی عربی ناسیونالیزم ته وده ورکړی اما له بده مرغه چي په منطقه کی په کال (۱۹۶۷) کی دامریکی اوداسرایل د هژمونی تخم وده وکړ او عربی نړی یی له هغه سوسیالیستی ډول سیکولیر مسیر څخه وارول اودخلکو امیدونه یی دخاوری سره خاوری کړل .

دامپریالیزم ستراتیژی دهند د نیمی قاری دویش اوپه هند کی دیوی کمزوری دولت

را ایجادول په پراخه پیمانہ د بری سره مل شو یعنی چی دامپریالیزم ستراتیژی او هدف ترسره شو. دبلې خوا څخه د هند تجربه اوزموینه دسوسیالیزم سره معتدل بڼه درلود اویواخی په پاکستان کی په کال «۱۹۷۰» کی ذوالفقار علی بوتو وه چی په پیر لنډه بڼی سره دسوسیالیزم سره مینه اود امپریالیزم پرضد لوبی کول چی هغه هم د همدی زره نازره لوبی سره سره د نوازشریف د ملاتړ «ضیاوالحق» په واسطه سره په داروخړول شو. اود همدی پروسه په جریان کی دشوروی اتحاد رنګیدل یوه بله بری وه چی دامپریالیزم په برخه شو او په دی لړ کی امپریالیزم خپل تسلط اوواک په دواړو هیوادونو هم پر هند او هم پر پاکستان باندی لاپسی تینگ کړ او نوموړی دواړه هیوادنو ته میدان ورکړ چی خپل شخړی ته د کشمیر پرسر دوام ورکړی او یومقدار بی ثمر مالی لگښتونه ولگوی چی دهغه په رڼا کی دهند اود پاکستان بودجه ته ستر توان ورسیری یعنی بودجوی کسر سره مخامخ شی او په پایله کی دامریکی دمتحده ایالاتو دپاره زمینه مساعده شی چی په منطقه کی سیاسی جغرافیه تر لاسه کړی اودسوسیالیزم تهدید دافغانستان دپارونکی اووحسنتاک «جهاد» په رڼا کی له مینځه یوسی چی همدغسی هم وشو اوپه نړی کی د القاعدی سازمان په بڼه دیو ډول سازمان درامینځته کولو دپاره زمینه مساعد وگرخول شی.

د پورتنیو یادونو په دوام سره کله چی نواز شریف په کال «۱۹۹۰» کی د پاکستان دچارو واک تر لاسه کړ اوپه قدرت ورسید ، هغه یعنی شریف خان داسی وموند چی هغه پر یو ببر (tiger) باندی سپور دی چی د ببر څخه دلته مطلب همغه د طالبانو زور دی کوم چی په دی موردکی شریف د ډارن پاکستانی سیاستمدارانو برخلاف داسی خبری وکړ او هغه داچی طالبان غواری چی پخپله پر امپراطوری باندی یرغل وکړی . نو په همدغه وخت کی دی چی دامریکی دمتحده ایالاتو اریکی د پاکستان سره خړ پر کیری او دغه خړپروالی لاپسی دوام کوی گرچه پیری سیاسی رهبران امریکایی خوا وهڅول چی د پاکستان سره د خپل اړیکو پر سره له سره کتنی وکړی لاکن دهغو خبری او هلی خلی کوم نتیجه ورنکړل او ددواړو هیوادونو اریکی همغسی خړ پر دوام وکړ .

پاکستان دپاره دغه نوی پرانیستل شوی صفحه په اغلب گمان سره د نواز شریف دکار او زیار محصول نه دی بلکه په منطقی لحاظ سره خپله د سیمی دتحوالاتو انکشاف دی چی داسی یو حالت د پاکستان د پاره رازیرولی دی.دیاده باید ونه ایستل شی چی دپاکستان دخلکو له خوا فشار دپاکستان دخکو دگوند پر دولت باندی چی باید دناتو اکمالاتی لاری کوم چی افغانستان ته دهغه نظامی سازمان دپاره ضروری مواد لیریدیل ددی سبب شو چی په افغانستان کی دامریکی دمتحده ایالاتو اودایتلاف دمیشته قوتونو فعالیتونه محدود او د ځنی موانعو سره مخامخ کړی چی همدغسی هم وشو . اوبله دیادونی مهم مطلب دادی چی پاکستان د نظامی اواقصادی تنگ دستی دلایله مجبور شو چی خپل اریکی دایران او دچین سره بڼه کړی ترڅو چی دهغوی یو څه مرسته تر لاسه کړی ، او اوس

نواز شریف مجبور دی چی ددغو دوو دولتونو سره خپل اړیکې لکه د پخوا په شان وساتې ، حال داچی دامریکې سیاست دا سی حکم کوی چی دواشننگتن چارواکی هیڅکله نه غواړی چی خپل متحد ته دا اجازه ورکړی چی هغه دامریکې د د بنمنانو سره ډیر نژدی روابط ولری یا دخپل متحد برخه لیک خپل دبنمنانو ته وسپاری.

د پاکستان د پاره د تیکاو یواځنی هیله اوامید کیدای شی دا اووسی چی په فساد سره ککر نواز شریف خپل اړیکې د هندوستان سره دوستانه اوحسنه وگرځوی او هغه داچی نواز شریف باید خپل څوو واری مات خوړلی نظامیانو ته هدایت ورکړی چی په کشمیر کی جگری ته دی نور لمن ونه ووهی اودا په دی معنی چی د کشمیر د مطالبی څخه لاس پرسر شی اوله طالبانو څخه ځان خلاص کړی او نورپر طالبانو باندی سرمایہ گذاری دی ونکړی اوهم نور دی طالبانو ته شین څراغونه روښانه نکړی. اونور دی طالبان دخپل جنگی مقاصدودپاره دکشمیر په قضیه کی ونه کاروی اوداځکه چی دطالبانو بیرته راگرځید نه یوازی دځننوسخت دریځوو کوم چی دورشکستگی په موقف کی قرار لری غوښتنه دی حال داچی دشخړی نورولوبغاړی اوپه اوله وهله کی هند بیا روسیه ، ایران ،چین اوهمدرنگه دامریکې متحده ایالات هم ممکن ونه غواړی چی طالبانو بیرته ستر لوبغاړی شی په هغه صورت کی چی نواز شریف له دغه فرصت څخه معقول گټه پورته کړی یعنی دهند سره بشپړ سوله وکړی اوهند ته اجازه ورکړی چی افغانستان ته دی راشی.

لکه همغسی چی موبورته یاده کړ او هغه دا چی که چیری نواز شریف د هندوستان سره دسولی پیمان لاس لیک وکړی اود منطقی دلوبغاړی سره په شمول دایران او په افغانستان کی دامریکې دمتحده ایالاتو د ماهرانو سره دزړه په اخلاص په منطقه کی کار وکړی نو طبعاً به په سیمه کی دسولی لمن به وغورځیری اودا به پخپله د هندوستان سره دسرحدونو په بیا پرانیستلو کمک وکړی اود ښه اقتصاد اود راکړی ورکړی لاره به اواره شی اوپه منطقه کی به اقتصاد ښه رونق پیداکړی اوهم پر ایران باندی به ډیرغل تهدید دمیځه ولاړ شی او له افغانستان څخه به دامریکې د نظامی قوتونو دوتلو پروسه هم ډیرچټک شی، دامریکې ستراتیژیستان دی په یادوسا تی چی له منطقی څخه دامریکې دوتلو څخه وروسته به بیا هم دامریکې متحده ایالات به په سیمه کی یوڅه نفوذ ولری او په دی صورت کی به په منطقه کی د هوساینی دپاره لا پسی لاره اواره شی .

دغه دسولی تړون به د پاکستان واټن دسرکردگی هدف ته به رانژدی کړی خصوصاً که ددواړو هیوادونو یعنی افغانستان او هندوستان سره دزړه په اخلاص سوله وکړی نو په هغه صورت کی به پاکستان د گتونکی به گتونکی شی اودبلی خوا څخه د پرازیتیکی نظامی قوتونو لاس وهنه به هم لنډشی په منطقه کی به د ژوند سطح لوړ شی اوهم په مقابل ډول په منطقه کی گډ همکاری به سمبال شی او د اقتصاد د پیاوړی کیدو د پاره په منطقه کی لاره لا پسی به اواره شی اوپه دی صورت کی دسولی په

روند کی ایران - پاکستان - اوهندوستان (IPI) به دمخور بنه غوره کری اوکه چیری سره ددی تولو لاسته راوړو څخه بیا هم ځنی پاگل او مفسد پاکستانی سیاستمداران باقی پاتی شی (چی البته باقی هم پاتی کیری) اما د منطقی گډ همکاری اقتصادی سنتی به لایسی ټینگ کری او دهغوی (مفسد سیاستوالو) ناوړی غوښتنی به دخاوروسره خاوری شی که چیری نواز شریف ددی کار یعنی دسولی دپروسی دکار په سرته رسولو کی زړه ورتیا او میرانه وکړی نو په دی وجهه سره به د پاکستان د پاره د نوی صفحی د پرانیستلو د روند ستونزی به هم حل کری او په دی صورت سره به د نواز شریف دبیا په واک رسیدو تضمین به هم ترسره شی او په دی بنی سره هغه به په ډیر مسالمت آمیز بنی سره دخپل سم سیاست څخه به لذت واخلي او دیو آزاد پاکستان دبنیاد گذار نوم به تر ابدہ پوری وگتی .

----- په درناوی